УДК 343

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ, ПЕРЕДБАЧЕНОЇ СТ.175 КК УКРАЇНИ

О.М.Олєйнічук
кандидат юридичних наук, викладач
кафедри філософії та суспільних дисциплін
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

Анотація

Олєйнічук О.М. Теоретико-методологічні засади дослідження кримінальної відповідальності, передбаченої ст.175 КК України. – *Стаття.*

У статті проаналізовано теоретико-методологічні засади дослідження кримінальної відповідальності за невиплату заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат.

Ключові слова: *склад злочину, кримінальна відповідальність, невиплати, заробітна плата, стипендія, пенсія, інші установлені законом виплати, соціальні виплати та допомоги.*

Abstract

Oleinichuk O. Theoretical and methodological foundations of the research of criminal liability under Article 175 of the Criminal Code of Ukraine. – *Article.*

The article analyses the theoretical and methodological principles of criminal liability research for non-payment of wages, scholarships, pensions or other payments established by law.

Key words: *a corpus delicti, criminal liability, non-payment, wages, scholarship, pension, other payments established by the law, social payments and benefits.*

Постановка проблеми. Дослідження кримінальної відповідальності за

РЕПОЗИТАРІЙ УДПУ

безпідставну невиплату заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат було розпочато з визначення його теоретико-методологічних засад, що включало наступне: вивчення ступеня розробленості теми та наступного обґрунтованого формулювання невирішених проблем, що досліджувалися надалі; визначення системи методів наукового пізнання, застосовування яких зробить можливим досягнення окресленої мети і завдань цього дослідження. Зазначене й визначає актуальність цієї роботи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Суттєвий внесок у дослідженні питань кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ст.175 КК України, зокрема зробили П.П.Андрушку, С.І.Бородін, І.О.Зінченко, С.Я.Лихова, М.І.Мельник, Є.І.Соктоєва, А.В.Тарасенко, В.В.Топчій, Є.В.Шевченко та інші.

Мета статті полягає у висвітленні аналізу теоретико-методологічних засад дослідження кримінальної відповідальності за невиплату заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат.

Основні результати дослідження. З'ясовуючи ступінь розробленості теми зазначимо, що наукових досліджень безпідставної невиплати заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат в Україні було проведено досить мало. Це перш за все пояснюється тим, що даний злочин у сучасній редакції є новим у кримінальному праві України. Слід зазначити, що окремі його аспекти певною мірою розкриті у докторській дисертації С.Я.Лихової на тему: «Злочини проти громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина за Кримінальним кодексом України (теоретико-правове дослідження)» (2006 р.) [9, с.1-529] та кандидатській дисертації В.В.Топчія на тему: «Кримінально-правова характеристика невиплати заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат (ст.175 КК України)» (2009 р.) [16, с.1-332]. Аналізуючи дані праці ми відразу відкинули догматичний підхід та використали метод юридичної логіки «Доказ від протилежного» (лат. «Argumentum ex contrario»). Тому тут і надалі ми стверджуємо, що дані праці, хоча й містять значну теоретичну цінність для вітчизняної науки кримінального права і були враховані нами у подальшому,

РЕПОЗИТАРІЙ УДПУ

але вони не відображають дійсної повної суті теоретичних та практичних проблем злочину, передбаченого ст.175 КК, виходячи з наступного. Як нами вже зазначено вище у вступі, в названих нами авторів не було розкрито поняття цього злочину; не досліджено сутність його соціально-правової обумовленості; витоки та історія становлення кримінальної відповідальності за невиплату заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат були охоплені лише пізнім законодавством Російської Імперії та Радянського періоду без відповідного аналізу об'єктивних і суб'єктивних ознак знайдених складів злочинів, а також відповідно не було здійснено порівняльно-правове дослідження злочинів, передбачених чч.1 та 2 ст.175 КК з аналогічними злочинами деяких зарубіжних держав; не проведено відмежування цього злочину від суміжних злочинів передбачених, ст.ст.172, 173 та 175 КК та аналогічного адміністративно-правового делікту тощо; не у повній мірі розкриті кваліфікуючі ознаки цього діяння. Також автори вищезазначених робіт, як правило, мають інше бачення щодо розкриття структури об'єкта, місця предмета, потерпілого в складі злочину та розуміння інших складоутворюючих ознак злочину, передбаченого ст.175 КК. Наприклад, С.Я. Лихова та В.В. Топчій відносини, що охороняються кримінальним законом, називають помилково правовідносинами тощо. В.В.Топчієм не було доведено чому саме цей злочин є з матеріальним, а не з формальним складом [16, с.84]. Ці вчені також не проводили опитування працівників правоохоронних органів, прокуратури, суддів, захисників та представників щодо протидії злочинам, передбачених ст.175 КК та відповідно студентів юридичних спеціальностей. Проведений аналіз вироків із цих справ у В.В.Топчія був здійснений лише за 2003-2004 роки [16, с.52] та у С.Я.Лихової, як вбачається з її твердження, що проведений відповідно ними аналіз ліг в основу узагальнення даної категорії справ, проведеного Верховним Судом України (далі – ВСУ) у 2006 р. [145, с.384], а отже маємо ще 2004-2005 роки. Крім цього, вважаємо висновок В.В.Топчія [16, с.12, 82, 190], у якому він пропонує замінити термінологічний зворот «установленої законом виплати» на відповідний зворот «установленої в законодавстві виплати» не достатньо

РЕПОЗИТАРІЙ УДПУ

обґрунтованим, а також враховуємо констатацію цього вченого, що в межах однієї роботи неможливо проаналізувати весь нормативний матеріал [16, с.70-72] тощо, була зроблена спроба певною мірою усунути цю прогалину.

Також з метою доведення наукової новизни теми нашого дослідження покажемо, що тема в такій постановці в Україні ніколи не розроблялася, і зараз не розробляється. На перший погляд, тема наукового дослідження В.В.Топчія є досить подібною до запропонованої нами, тому, окрім вищезазначеного аналізу питань, що не підлягали дослідженню та інших, доведемо її відмінність, провівши аналіз ключових етимологічних термінів використаних у їх назвах. У роботі В.В.Топчія таким зумовлюючим терміном є «кримінально-правова характеристика», що за тлумаченням ключового слова «характеристика» у даній смисловій інтерпретації при зверненні до Великого тлумачного словника сучасної української мови за редакцією В.Т.Бусела, означає: «опис, визначення істотних, характерних особливостей, ознак кого-, чого-небудь або ж показники якості, стану і т. ін. чогось» [3, с.1556]. Зазначене свідчить, що попередня тема дисертаційного дослідження стосувалася кримінально-правового визначення якості, стану, опису, істотних, характерних особливостей, ознак складу злочину, передбаченого ст.175 КК, тощо (більш точно це характеризується його завданнями). Запропонована ж нами тема містить ключовий етимологічний термін «кримінально-правове дослідження», де головним спонукальним словом для подальшої роботи є «дослідження». Таким чином, за вищезазначеним словником, це: дія за значенням досліджувати, дослідити або ж наукова праця, в якій досліджується яке-небудь питання, що означає у значенні «досліджувати» піддавати що-небудь ретельному науковому розгляду з метою пізнання, вияснення чогось або ж ретельно обстежувати кого-, що-небудь, уважно знайомитися з чим-небудь для встановлення чогось [3, с.321], а саме у нашому випадку ми ставимо своїм завданням уважно і ретельно ознайомитися, піддати науковому аналізу явище безпідставної невиплати заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат, за яке у КК України передбачена кримінальна відповідальність, як з позицій теорії, так і практики інкримінування діяння в вину правопорушнику, перш за все з метою усунення

РЕПОЗИТАРІЙ УДПУ

дійсних недоліків ст.175 КК та вироблення рекомендацій і пропозицій, спрямованих на удосконалення зазначеної норми.

Про складність у з'ясуванні всіх особливостей досліджуваної відповідальності у межах однієї теми свідчить і проведена за досить короткий період з 2005 по 2012 роки велика кількість таких досліджень російськими вченими. Це насамперед роботи Є.І.Соктоєвої «Кримінальна відповідальність за невиплату заробітної плати, пенсій, стипендій, допомог та інших виплат (за матеріалами судової і прокурорської практики Уральського, Сибірського і Далекосхідного федеральних округів)» (2005 р.) [14, с.1-187], Н.Ю.Гронської «Злочини у сфері оплати праці та соціальних виплат по кримінальному законодавству Російської Федерації» (2007 р.) [4, с.1-199], Ю.С.Варанкіної «Кримінально-правові проблеми боротьби з невиплатою заробітної плати (за матеріалами Приволзького федерального округу)» (2008 р.) [2, с.1-205], Д.Л.Кокоріна «Кримінально-правова характеристика невиплати заробітної плати» (2009 р.) [6, с.1-195], О.В.Панкратової «Невиплата зароблені плати, пенсій, стипендій, допомог та інших виплат (ст.145-1 КК РФ): кримінально-правовий і кримінологічний аспекти» (2012 р.) [11, с.1-32]. Як бачимо, Ю.С.Варанкіна та Д.Л.Кокорін взагалі досліджували відповідні питання лише щодо невиплати заробітної плати. Але у цілому будь-яку з цих робіт у певному сенсі можна оцінити заново, адже кожна нова з них доповнювала попередню, усувала недоліки, виробляла нові наукові положення тощо та створювала передумови для майбутніх наукових досліджень у цьому напрямку.

Так, із впевненістю можемо констатувати, що в українській кримінальній науці відсутнє комплексне і системне дослідження проблем кримінальної відповідальності за безпідставну невиплату заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат, а вищезазначені праці, хоча і мають наукову цінність, не є всеохоплюючими, у певних частинах є поверхневими (у витоках, історичному та зарубіжному аспектах тощо) або ж ґрунтуються на законодавстві іншої країни та не розкривають у повному обсязі специфіки і змісту злочину, передбаченого ст.175 КК.

РЕПОЗИТАРІЙ УДПУ

Далі ми визначимося з методами наукового пізнання, без використання яких успішно виконати це дослідження було б неможливо. Насамперед, це філософські методи, що задають загальний напрямок дослідження. По-друге, це загальнонаукові методи дослідження, які будуть використані у необхідному нам співвідношенні, а саме: методи емпіричного дослідження, методи теоретичного пізнання та загальнологічні методи і прийоми пізнання [10, с.28-34]. Але враховуючи те, що кожна наука має свій специфічний предмет дослідження ми далі виділимо і розглянемо осяжні наслідки лише тих наукових методів, які найбільше стосуються юридичних наук, у т.ч. науки кримінального права, відповідають темі, меті, завданням, об'єкту, предмету та змісту нашої роботи, а саме: діалектичний, історико-правовий, порівняльно-правовий, системний, соціологічний, герменевтичний, догматичний тощо.

Діалектичний, або філософський, метод [7, с.23] як загальний спосіб пізнання використовувався у всіх проведених дослідженнях. Покажемо це на прикладі застосовування трьох основних принципів матеріалістичної діалектики [5, с.242-244]. Але слід зазначити, що це не єдині діалектичні принципи [12, с.478-496], що будуть нами використані. Так, першим є принцип розвитку (або принцип історизму), який виходить із того, що будь-яке явище, подія – це процес, у якому завжди є народження (виникнення), становлення, загибель (знищення) і поява на старій основі нової якості і так нескінченно [5, с.242]. Відповідно цей метод вимагає від нас у пізнанні законодавчих, теоретичних та практичних положень кримінально-правової відповідальності за безпідставну невиплату заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат відповісти на наступні чотири питання [5, с.242]. Перше з них стосується генези, а саме: як, із чого, у силу яких причин виникла дана відповідальність [5, с.242]. У другому питанні, що стосується саме минулого (історії досліджуваної нами відповідальності), ми намагалися у повній мірі відповісти на наступні питання: Які етапи ця відповідальність пройшла у своєму розвитку? Як ці етапи зв'язані між собою? Що на кожному з етапів ця відповідальність втрачала і що здобувала нового? Які можливості реалізовані в її розвитку, які – ні? [5, с.242]. Так відповідаючи на ці два перші

РЕПОЗИТАРІЙ УДПУ

розширені питання ми більшою мірою присвятили дослідження у яких розглядаються та аналізуються витоки, історія, поняття і соціально-правова обумовленість даної заборони (ст.175 КК). Третє питання розкриває сьогодення, таким формулюванням: «Якщо досліджуваний злочин продовжує актуально існувати, то необхідно відповісти на запитання: чим він є тепер?» [5, с.242]. Тому комплексну відповідь ми отримуємо у подальших дослідженнях, зокрема у дослідженні, що розкриває поняття злочину і соціально-правову обумовленість досліджуваної заборони. Четверте питання, що змальовує майбутнє ставить такі питання: Які основні тенденції розвитку цього злочину? Які існують альтернативні шляхи реалізації цих тенденцій у майбутньому (прогноз, як необхідний елемент принципу розвитку) [5, с.242]. Як бачимо, останнє питання зобов'язує нас до вироблення висновків і пропозицій, що дозволять у майбутньому покращити норму, передбачену ст.175 КК, так і норми законодавства України, які стосуються досліджуваного злочину. Отже, цей метод дозволив дослідити динаміку розвитку цієї відповідальності від перших витоків, змалювати історію її становлення, дослідити сучасний стан кримінального законодавства України та зарубіжних держав, а також окреслити перспективи розвитку досліджуваної норми у майбутньому тощо. Другим є принцип загального зв'язку, який свідчить, що для того, щоб зрозуміти суть досліджуваного нами злочину, необхідно з'ясовувати різноманіття його зовнішніх і внутрішніх зв'язків: виділити серед цього різноманіття закони, тобто суттєві, загальні, необхідні, повторювані зв'язки [5, с.243]. Використання даного принципу спонукало нас на дослідження внутрішньої складової цього злочинного діяння (його об'єктивних та суб'єктивних ознак, так і суттєвих ознак цих складових злочину), при цьому такий аналіз ми проводили на всіх етапах нашого дослідження. Зовнішні зв'язки ми мали змогу розкрити як при дослідженні законодавства України, яке стосується ознак окремих злочинів, передбачених статтею 175 КК, так і досліджуючи розмежувальні ознаки цього злочину від суміжних злочинів та аналогічного адміністративного делікту. Досліджуючи вироки цей принцип був також корисним при виявленні суттєвих і несуттєвих зв'язків, загальних і одиничних; динамічних і імовірнісних, або ж

РЕПОЗИТАРІЙ УДПУ

статистичних, прямих і зворотніх зв'язків тощо. Натомість третій принцип протиріччя орієнтує нас при збагненні сутності досліджування злочину, дає можливість проаналізувати основні протиріччя такого дослідження [5, с.244]. Цей принцип допоміг співставити результати нашого дослідження як в історичному контексті, так і виявити суттєві відмінні ознаки з суміжними злочинами, іншими галузями права, особливо адміністративного делікту, а також закордонними нормами. Застосовувався він також при аналізі різних точок зору тощо, що у певній мірі полягало у виявленні у них протиріч або протилежностей. Також слід зазначити, що принцип діалектичної суперечливості націлює на постановку проблем та їх вирішення [12, с.496]. Що було й зроблено на початку цієї роботи.

Використання історико-правового методу дозволило нам провести ретроспективне дослідження відповідальності за цей злочин у конкретних історичних періодах, виділивши при цьому характерні для кожного з них ознаки. При цьому ми виявили характер розвитку та змін досліджуваної відповідальності, показали її історичну динаміку, що проявляється в осягненні не тільки загального, а й своєрідного, особливого в історії, а саме того, що не увійшло в досліджувану нами норму у процесі її становлення та розвитку.

Порівняльно-правовий метод використаний під час компаративістського дослідження відмежування зазначеного нами злочину від суміжних та аналогічного адміністративно-правового делікта, а також при аналізі законодавства окремих зарубіжних держав, для виявлення загального, схожого та відмінного. На нашу думку, цей метод мав визначити напрями удосконалення ст.175 КК з урахуванням саме іноземного досвіду. Також він відповідно застосовувався під час аналізу нормативно-правових актів, різних точок зору науковців, висунутих ними концепцій та положень, що стосуються предмета дослідження.

Системний метод дав змогу з'ясувати внутрішню побудову та місце злочину, передбаченого ст.175 КК, у системі злочинів. Враховуючи те, що принцип системності націлений на всебічне пізнання предмета, як він існує у той чи інший момент часу; він націлений на відтворювання його сутності,

РЕПОЗИТАРІЙ УДПУ

інтегративної основи, а також різноманітність його аспектів, проявів сутності при її взаємодії з іншими матеріальними системами (тут передбачається, що даний предмет відокремлюється від свого минулого, від попередніх своїх станів; робиться це для більш спрямованого пізнання його актуального стану) [12, с.493]. Таким чином, зазначена специфіка системного підходу також зумовила нас провести дослідження на розкриття певної цілісності альтернативних предметів досліджуваного злочину, на виявлення різноманітних типів зв'язків складної бланкетної норми, передбаченої ст. 175 КК і зведення їх в єдину теоретичну картину та вироблення системної моделі законодавства досліджуваної бланкетної норми.

Методи діалектичної та математичної логіки (аналізу, синтезу, узагальнення, індукції, дедукції, аналогії та алгоритму тощо) у тій чи іншій мірі використано у всіх наших дослідженнях для вдосконалення понятійного апарату, під час дослідження нормативно-правових актів, вироків, різних точок зору авторів з окремих питань за предметом дослідження, для комплексного розмежування злочинів, передбачених ст.ст.172, 173 та 175 КК. Зокрема, використання логіко-семантичного методу з метою безумовного сприйняття свідомістю уживаних конструкцій слів викликано необхідністю поглибленого дослідження термінологічного апарату, як правило з допомогою спеціальних тлумачних словників [1, с.1-1536; 3, с.1-1728; 15, с.1-576] та юридичних енциклопедій тощо [13, с.1-221; 17, с.1-628; 18, с.1-731; 19, с.736] через призму їх загальноприйнятого розуміння в українській мові. Відтак, глибинне сутнісне сприймання суті понять, що досліджуються у роботі, не можливе без поєднання семантичного підходу та законів юридичної логіки. Всебічно застосовувалися у даній роботі методи аналізу, синтезу, індукції та дедукції. Використання методу узагальнення дозволило систематизувати існуючі твердження щодо предмета дослідження, а також виділені окремі ознаки досліджуваних у цій роботі норм. Застосування методу аналогії для з'ясування подібних ознак було можливим у ретроспективному аналізі та у всіх компаративістських дослідженнях проведеної роботи. Використання методу логіко-математичного алгоритмування (логічної програми кваліфікації), запропонованого

РЕПОЗИТАРІЙ УДПУ

В.М.Кудрявцевим [8, с.179-185], дозволило за допомогою загальної схеми (алгоритму) провести комплексне розмежування складів злочинів, передбачених ст.ст.172, 173 та 175 КК.

Статистичний метод став у нагоді при вивченні судової практики, а соціологічний – відповідно анкетування. Для з'ясування думки саме фахівців права було проведено анкетування 300 опитаних працівників правоохоронних органів, прокуратури, суддів, захисників та представників щодо протидії злочинам, передбачених ст.175 КК та відповідно 300 опитаних студентів юридичних спеціальностей, за результатом якого було проведено статистичний підрахунок та підготовлено відповідні аналітичні довідки. Проведений нами статистичний аналіз однієї тисячі сорока семи вироків з Єдиного державного реєстру судових рішень (далі – ЄДРСР) винесених упродовж 2007-2017 рр. у частині кримінальної відповідальності за безпідставну невиплату заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат (ст.175 КК) показав, що загальна кількість вироків щодо засуджених – 1031 (98,5%), у т.ч. за ч.1 – 981 (95,2%) та ч.2 – 50 (4,8%), а вироків щодо виправданих – 16 (1,5%) у т.ч. за ч.1 – 15 (93,75%) та ч.2 – 1 (6,25%). Нами піддано аналізу практично 100% доступних судових рішень (вироків) із вказаної категорії справ, розміщених у зазначеному вище ЄДРСР та підготовлено відповідну аналітичну довідку. Але більш детальному аналізу піддано 132 вироки щодо засуджених за 2014-2017 рр. Варто зауважити, що нами повною мірою не досліджувалися постанови (за КПК 1960 року) та ухвали суду за вказаний період, як правило, по причині, що вони не містять, за окремим виключенням, обов'язковий для вироків опис важливих для нашого дослідження передбачених п.2 ч.3 ст.374 КПК України (аналогічна норма була й в КПК 1960 року) сукупності об'єктивних та суб'єктивних ознак злочину. Для контекстного пошуку зазначених вироків нами було використано наступний алгоритм послідовного відбору за ключовими пошуковими запитами: 1) «ст. 175 КК» OR «ст. 175 Кримінального кодексу» ; 2) «ст. 175 УК» OR «ст. 175 Уголовного кодекса»; 3) «ст. 175 ч. 1 КК» OR «ст. 175 ч. 1 Кримінального кодексу»; 4) «ст. 175 ч. 1 УК» OR «ст. 175 ч. 1 Уголовного кодекса»; 5) «ст. 175 ч. 2 КК» OR «ст. 175 ч. 2

РЕПОЗИТАРІЙ УДПУ

Кримінального кодексу»; 6) »ст. 175 ч. 2 УК» OR «ст. 175 ч. 2 Уголовного кодекса». Слід зазначити, що ми отримали приблизно на 10 відсотків більше судових документів, ніж зазначено вище, але під час вивчення відповідних кримінальних справ вдалося виключити однакові судові рішення під різними номерами, а також інші ухвали (постанови) та вироки, які потрапили у результати пошуку помилково. Використання у пошуковому запиті російської мови дозволило отримати 334 вироки, що становить 31,9% від загальної кількості досліджуваних нами. Винесення вироків на російській мові, як правило, було характерним до 2014 року для Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Луганської, Миколаївської, Одеської, Харківської та Херсонської областей та АРК. У 2014 році маємо лише два таких вироки в Дніпропетровській та один вирок в Одеській області. Слід зазначити, що нами була зроблена спроба порівняти отримані результати із даними управління організаційного забезпечення діяльності Державної судової адміністрації України, але це виявилося неможливим у зв'язку з тим, що досліджуваний нами злочин у звітності судів окремо не виділяється.

Натомість герменевтичний метод використовувався на усіх етапах дослідження переважно для правового тлумачення і розуміння юридичних конструкцій, термінів, історико-правових джерел, кримінального законодавства України та деяких зарубіжних держав.

У той же час догматичний метод, застосований нами при формулюванні висновків і розробці пропозицій, допомагає встановити реальну суть досліджуваних невирішених проблем саме з позиції буквального та однозначного розуміння.

Усі ці та інші методи дослідження використовувалися нами для переконливості та реальності наукових результатів у їх взаємозв'язку і взаємозалежності з метою проведення всебічного, повного та об'єктивного дослідження.

Висновок. Отже, теоретико-методичні засади з'ясування питань кримінально-правової характеристики відповідальності за безпідставну невиплату заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом

РЕПОЗИТАРІЙ УДПУ

виплат повинні ґрунтуватися на специфіці об’єкта та предмета дослідження, що обґрунтовується необхідністю використання діалектичного методу пізнання; історико-правового; порівняльно-правового; системно-структурного; діалектичної та математичної логіки, статистичного, герменевтичного, догматичного та соціологічного методу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Большой толковый словарь русского языка. / Сост. и гл. ред. С. А. Кузнецов. СПб. : «Норинт», 2000. 1536 с.
2. Варанкина Ю. С. Уголовно-правовые проблемы борьбы с невыплатой заработной платы (по материалам Приволжского федерального округа) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Москва : РГБ, 2008. 205 с. (Из фондов Российской Государственной Библиотеки).
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад, і голов. ред. В. Т. Бусел. К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
4. Гронская Н. Ю. Преступления в сфере оплаты труда и социальных выплат по уголовному законодательству Российской Федерации : ст. 145.1 УК РФ : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Москва : РГБ, 2007. 199 с. (Из фондов Российской Государственной Библиотеки).
5. Губар О. М. Філософія : інтерактивний курс лекцій : Навч. посібник. К. : Центр учбової літератури, 2007. 416 с.
6. Кокорин Д. Л. Уголовно-правовая характеристика невыплаты заработной платы : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Екатеринбург, 2009. 195 с.
7. Кримінальне право України : Загальна частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Х. : Право, 2010. 456 с.
8. Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификации преступлений. 2-е изд., перераб. и дополн. М. : Юристъ, 2004. 304 с.
9. Лихова С. Я. Злочини проти громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина за Кримінальним кодексом України (теоретико-правове дослідження) : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. К., 2006. 529 с.

РЕПОЗИТАРІЙ УДПУ

10.Основи методології та організації наукових досліджень : Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. К. : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.

11.Панкратова О. В. Невыплата заработанной платы, пенсий, стипендий, пособий и иных выплат (ст. 145-1 УК РФ) : уголовно-правовой и криминологический аспекты : автореферат дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 ; Московская государственная юридическая академия им. О. Е. Кутафинна, Кубанский государственный ун-т. М. : МГЮА им. Кутафина, 2012. 32 с.

12.Подольська Є. А. Філософія. Підручник. К. : Фірма «Інкос», Центр навчальної літератури, 2006. 704 с.

13.Популярна юридична енциклопедія / Кол. авт. : В. К. Гіжевський, В. В. Головченко ... В. С. Ковальський (кер.) та ін. К : Юрінком Інтер, 2002. 528 с.

14.Соктоева Е. И. Уголовная ответственность за невыплату заработной платы, пенсий, стипендий, пособий и иных выплат (по материалам судебной и прокурорской практики Уральского, Сибирского и Дальневосточного федеральный округов) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. М., 2005. 187 с.

15.Толковый словарь живого великорусского языка. Владимира Даля. : В 4 т. / Издание книгопродавца-типографа М. О. Вольфа. 2-е изд. С.-П., 1882. Т. 3. 576 с.

16.Топчій В. В. Кримінально-правова характеристика невиплати заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат (ст. 175 КК України) : Дис.. канд. юрид. наук : 12.00.08. К., 2009. 271 с.

17.Энциклопедия государства и права / Под ред. П. Стучка. М. : Издательство коммунистической академии, 1925-26. Т. 1. 1925-26. 628 с.

18.Энциклопедия государства и права / Под ред. П. Стучка. М. : Издательство коммунистической академии, 1925-26. Т. 2. 1925-26. 731 с.

19.Юридична енциклопедія : В 6 т. / Редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К. : «Укр. енцикл.», 1998. Т. 5 : П-С. 2003. 736 с : іл.

РЕПОЗИТАРІЙ УДПУ